

Monrad og bøn v. biskop Steen Skovsgaard

Notater fra foredrag i Lolland-Falsters Stiftskonvent den 1. maj 2013 i Maribo

I foredraget anvendte jeg en del af følgende citater fra Monrads skrifter og indledte med flg. bøn:

Far i himlen. Vi takker dig for den udfordring, vi har fået givet som præster at skulle tale om dig. Hjælp os at forstå, at det forudsætter, at vi også taler med dig. Fadervor...

Om bogen: Fra bønnens verden, skriver Monrad i et brev:

18.9.74: Endelig har jeg under arbejde et lille skrift om bønnen. Dette skrift er mit kælebarn. Når jeg er færdig, skal det ikke straks trykkes, men få lov til at ligge, og jeg vil pusle og hygge om det. Jeg er egentlig lidt forelsket i det, skønt jeg nu og da er bange for, når jeg er færdig, skal nødes til at sige: Åh, ikke andet

I indledningen til bogen: "Fra bønnens verden" skriver Monrad:

Der er stor forskel mellem menneskenes ydre kår, deres evner, kundskaber osv. Men ingen sådan forskel danner et så dybt skel som den, om sjælen lever eller ikke lever i bønnens verden. Gud står i forhold til hver menneskesjæl, men kun den sjæl, der beder, står i forhold til Gud. I bønnen gør mennesket sine erfaringer om Gud og vinder den sikkerhed, der ikke kan nås gennem slutningers lange række...Ligesom man i naturvidenskaben udgår fra erfaringen, og kun ved skarpe iagttagelser når til erkendelse af sandhed, således når vi også i åndens rige kun til kundskab om det evige gennem erfaringen... Den, der ikke gennem åndens anstrengelse i bønnen søger at vinde disse erfaringer, vil ligeså lidt kunne forstå talen om Gud, og om hvad der hører til Guds rige, som den blinde vil kunne forstå, når man beskriver ham farverne, eller den døvstumme, når man til taler til ham om tonerne."

I et brev til datteren Adda skriver Monrad:

Sig til ateisterne: kan De bevise, at der ikke er en levende, bevidst, alkærlig Gud, og at der ikke er udødelighed? Jeg kan ikke bevise det, jeg tror det, thi når jeg beder til ham sender han sin glæde og fred ind i min sjæl. Når du lukker øjnene, kan du ikke se solen; når du ikke beder, kan du ikke tro på gud. Sig til de lidettroende: kald Kristus din herre, følg hans bud og bed dit fadervor, så vil troen på ham komme.

Udover at være trøst er bønnen også den bedste og eneste vej gennem tvivlen:

Tvivl kan stå ved bønnens indgang, og ved dens udgang kan du møde troen, thi bønnen er netop vejen fra tvivlen til troen.

Troen er med andre ord en frugt af bønnens arbejde - og ikke omvendt, som man måske skulle tro.

Monrad siger i en ordinationstale:

Se, bonden ved, at han må pløje og så for at kunne høste, sådan må vi vide, at vi må stride og arbejde i bønnen for at kunne høste bønnens frugt.

Hvad er frugten af din bøn? Hvis vi ej har arbejdet forgæves, så har alt arbejde sin frugt. Også bønnens arbejde har sin frugt. Skulle jeg sammenfatte dens mangehånde virkninger på sjælen i nogle få ord, da ville jeg sige, at den lærer dig at give Gud æren

(...Ham giver du æren, idet du takker ham for de velgerninger, som bliver dig tildel. Har du end anstrengt dig af yderste evne, har du end opbudt al din kløgt for at nå dit mål, så ved du dog, at alt dit arbejde ville have været forgæves, hvis ikke han havde velsignet. Gerne tager menneskene imod glæden, efter den jager jo de fleste; men hvis du giver Gud æren, da tager du imod den i Guds navn. Gid du dog engang, når dit hjerte møder en stor glæde, ville forsøge at tage imod den i Guds navn, da ville du erfare, at Guds navn giver din glæde en egen himmelsk duft, der lader ane saligheden. Bønnen lærer dig at give Gud æren, og tage imod glæden i Guds navn.)

Med dette udtrykker Monrad også hvad der dybest set er hensigten med al bøn:

Hvorfor bede vi til vor Gud? Ja, hvorfor tale vi gerne med den, der er os kær? Fordi han er os kær. Vi bede til Gud, fordi vi elske ham.

Intet sted bliver kærligheden til Gud mere levende end i bønnen

Bønnen har to retninger, som begge er vigtige at fastholde. Monrad skriver:

Der er i bønnens verden disse tvende himmelegne, som begge må befares af din sjæl, hvis du skal kende bønnens fulde velsignelse. Holdt du dig kun til dig selv og dine egne anliggender, da kunne der let komme noget snæverhjertet ind i din bøn. Svæver dit blik ud over hele verden, og hæver din ånd sig så til Gud, så kunne det måske hænde sig, at din bøn kom til at mangle den rette varme. Men omfatter du i din bøn din egen sjæl med alle dens anliggender, den ganske verden og Guds eget væsen, hans magts højde, hans kærligheds dyb, da kommer der varme og storhed ind i din bøn; da kommer du til at ligne samaritanen, der priste Gud med høj røst, og som faldt på sit ansigt ned for Jesu fødder, og takkede ham for sin frelse.

Kan vi bede om hvad som helst? Det vil Monrad dog ikke være enig i. Han skriver:

Tør et syndigt ønske forvandle sig til bøn? Nej, det syndige ønske tør ej blive til en bøn, thi derved bliver vor skyld endnu større. Det kan hænde sig, at en stærk og mægtig lidenskab stormer frem og tager selve bønnen i sin tjeneste; men det er en svar synd at ville gøre den hellige Gud til syndens tjener. Vi ville sige, at denne synd var utilgivelig og måtte stemples som synd mod den helligånd... det er en frækhed overfor den hellige Gud. Er da de syndige begæringer udelukkede fra bønnen? Nej ingenlunde; de indtage tværtimod en fremragende plads, men vi skulle ikke bede for, men mod dem.

Selvom vi så at sige skal forsøge at filtrere bøunnerne ved at se dem i lyset af Guds vilje, så har vi iflg.

Monrad lov alligevel lov til at tale frit overfor Gud:

"Vi må have lov til at sige det samme mange gange, eller med forandrede udtryk at gentage det samme, som fuglen har lov til i sin sang at gentage de samme toner."

Bønnen er netop den fortrolige samtale med vores himmelske far, og:

.. i den fortrolige vennekreds, i hjemmet, når mand og hustru taler sammen, eller når forældrene tale med børnene, der er der rum for de overflødige ord; bandlyste vi dem, så ville vi bandlyse glæden og livet.

Når vi således lader alle vore tanker og ønsker komme frem for Gud, så gør Monrad opmærksom på en erfaring, man formentlig vil gøre:

"De første skal blive de sidste og de sidste de første!" Sandheden af disse frelserens ord bekræftes også ved, hvad der foregår i vort eget indre, når vi bede. Mangt et ønske trænger sig frem med selvtillid og overmod og indtager højsædet i vort sind. Så kommer bønnens herre; han er mild og nåderig, han viser det ikke ud, men anviser det en lagt ringere plads. Og mangt et ønske er altfor beskedent og ydmygt, det holder sig alt for meget i sjælens baggrund. Så kommer bønnens herre, tager det ved hånden og siger: "Sid du i sjælens højsæde, thi i dig har jeg velbehag!"

Eller som Monrad udtrykker det:

Det er ønskernes metamorfose i bønnen. Med vor egen vilje går vi ind i, og med Guds vilje går vi ud af bønnen.

Det svarer nøje til den Kierkegaards berømte formulering: "Den rette bedende kæmper med Gud og sejrer derved at Gud sejrer i ham."

Bønnens anliggende er ikke alene at forsøge at forme eller ændre Guds vilje. Bønnen skal også bearbejde den bedendes egen vilje:

Hvis andagten ikke sætter viljen i bevægelse, synker den ned til kun at være en åndelig nydelse. Når et menneske derfor føler sig opbygget, så prøv han sig selv, om hans vilje er blevet påvirket, om han har fattet nye gode forsætter eller er blevet bestyrket i de gamle.

Viljen kan ikke skydes til side som en magt, der ikke vedkommer bønnen...hvordan skulle vi ærlig kunne bede: "Ske din vilje", når vi stiltiende forbeholde os vor egen vilje?

Derfor er det vigtigt, at man ikke tror, at bønnen virker "automatisk", uden at vi selv arbejder med vores egen vilje. Vi skal også være parate til at forsage det onde, som vi beder om at blive befriet fra.

Så vi må selv arbejde med:

Men når du beder: "Led mig ikke i fristelse", så må du komme ihu, at du selv skal være Guds medarbejder. Ligesom du, når du beder. "Giv os i dag vort daglige brød," ej må glemme, at du selv må arbejde for ikke at komme i nød.

Bønnen skal med andre ord omsættes i handlinger:

Den sande bøn fører ej bort fra livets gerning, men til en samvittighedsfuld opfyldelse af dets pligter, de store og de små. Sådanne velsignede dage kommer ikke af sig selv; de er frugten af et strengt og alvorligt arbejde i og med bønnen.

Hvad så når vi ikke kan se eller mærke noget resultat af bønnen? Eller når den ikke opfyldes? Hertil siger Monrad:

Vel lærer erfaringen os, at ingeniende alle vore bønner eller forbønner opfyldes...Da hænder det stundom efter en tids forløb, at vi blive glade over, at vi have bedt forgæves, thi det går op for os, at Gud har haft visere hensigter end vort ønske.

Tålmodigheden er med andre ord vigtig:

Men lign ikke det uforstandige barn. Når det i dag har lagt et frø i jorden, så vil det gerne i morgen grave det op for at se, om det ikke skulle have spiret. Men ligesom du gemmer kornet i den moderlige jords skød med tillidsfuld forventning om, at det med tiden vil spire og bære frugt, moden til høst, gem du således dine bønner i den guddommelige nådes skød.

Dette svarer nøje til Kirkegaard's lille fortælling, som han bruger som trøsteord til den, der ikke føler at der er bønnehørelse:

"Den, som banker, for ham oplades. Og selv om det er så, at Gud ikke straks lukker op, trøst dig! Tænk dig en ældre, der sad i sin stue og gjorde nogle tilberedelser til at glæde et barn, der skulle komme til en vis tid. Men barnet kom for tidligt. Det bankede, men der blev ikke opladt. Og barnet kunne se, at der var nogen i stuen, thi der var lys. Altså hørtes jo barnets banken, og dog blev der ikke lukket op. Da blev barnet mistrøstigt. Og hvorfor lukkedes der ikke op? Fordi tilberedelserne til glæden ikke var ganske færdige."

Men har Gud da virkelig brug for vores bøn? Og hvorfor? Monrad svarer:

Man siger, at Guds navn vorder helligt, hans rige komme, hans vilje sker, hvad enten vi bede derom eller ikke. Der er noget sand i denne forklaring, men også noget skævt. Vi er en dråbe i havet; det vedbliver at være hav, om end vi forlade det. Ja, men hvis alle dråber forlade havet, så er der ej længer noget hav. Vi er et blad i den løvrige skov. Det mærkes ikke, om end vi gulne, og vejres bort af vinden. Ja, men hvis alle blade gulne og vejres bort, så er skoven ej længer løvrig. Vi er et led i det store hele, en mand i den talrige hær. Er vi end ganske ene, når vi beder vort Fadervor, så toner dog vor stemme med i den fælles bøn, der daglig stiger op til Gud fra alle de troende i hele kristenheden. Hvo vover at sige, at Guds navn dog ville vorder helligt, hans rige komme, og hans vilje ske, om denne bøn forstummede over hele jorden? Derfor anse vi ej vor bøn for frugtesløs; vi bliver på vor post, gør vor gerning og beder vor bøn.

Monrad har nogle ganske få fordringer til bønnen. Først og fremmest skal den være varmhjertet for, som han konstaterer: *Den kolde bøn frembringer kulde.*

Hvorledes skulle vi bede? Vi skulle være udholdende, indtrængende, påtrængende.

Han har ikke særlige råd eller opfordringer til hvor, hvordan eller hvor længe man skal bede:

Ej ville vi foreskrive, hvor ofte eller hvor længe nogen skal bede. Bedre at bede lidt og ærlig end ofte og længe, men med selvbedrag. Derom kan der imidlertid ikke være nogen tvivl, at vi mindst een gang om dagen må bede så indstændig og alvorlig til Gud, så at vi fører vor hele sjæl frem for hans hellige åsyn, og derom kan der vel ej heller være tvivl, at vi bør begynde og ende vor dag med Fadervor...

Gør vi det, så vil bønnen også kunne give varme til det kolde hjerte. Som det hedder i en ordinationstale:

Spørger du: "hvor ofte, hvor længe skal jeg bede," – så spørger jeg dig: "Hvor ofte fornyer du ilden i dit kammer ved vintertide?" Ikke sandt, når du begynder at mærke kulden. Så skal du også bede, når du mærker, at dit hjerte begynder at blive koldt.

Om fællesbøn og forbønnens betydning siger Monrad:

Således har da såvel den fælles bøn som bønner i løn forjættelse af frelseren. Den, der lever noget i bønner, vil sande, at han ej kan undvære at være ganske ene med sin Gud og udøse for ham sin ene sjæl. På den anden side kan intet hverken snævert eller vidt kristeligt samfund undvære den fælles bøn, thi denne er udtryk for samlivet, og derfor et af de stærkeste samfundsbånd. Hvis mand og hustru ville vænne sig til at bede Fadervor sammen, da skulle de mærke, at denne bøn er en trofast støtte for kærlighedens trofasthed.

Tror du at hans kærlighed trænger til at blødgøres ved dine forbønner? Eller at hans visdom trænger til dine råd? Nej, men jeg ved, at ligesom Gud har indrettet det så på jorden, at vi trænge den ene til den anden, for at vi gensidig skulle forsøge hinanden livet, således har han fastsat det som en betingelse for den rigelige udgyldelse af sin velsignelse, at vi bede den ene for den anden.

Vi, der have Kristi forbøn, hvorledes kunne vi trænge til, at mennesker bede for os? Og dog vidner erfaringen, at det er så underlig trøsterigt for os at vide, at det menneske, der er os kært, og deler med os kærligheden til Jesus Kristus, stadig sender sin bøn op for os til vor himmelske fader.

Endelig er der et meget vigtigt aspekt ved bønner, som Paulus også fremhæver gang på gang: Vær taknemlige. "Sig altid Gud Fader tak for alt i vor Herre Jesu Kristi navn (Ef. 5,20). Monrad siger

Men den bøn er ikke fuldstændig, der glemmer at takke.

Ved at huske at sige Gud tak bliver vi mindet om vore egen tomme hænder, og at alt er os givet:

Glem ikke at sige: "Givet, givet, givet.."..Det kan hændes, at De bliver miskendt, bagvasket, hånet. Men hvis De skulle føle Dem bedrøvet indtil døden, da husk det ord, som jeg nu siger: "Givet, givet, givet" Denne tro tænder glædes blus i sorgens dybeste nat; thi den lader leve forvisningen om Guds nåde.

Monrad har udover de ovenfor nævnte eksempler ikke mange konkrete anvisninger eller råd til, hvordan man skal indrette et andagtsliv. Han råder dog han ægtefæller til at bede Fadervor sammen hver dag, hvilket han selv gør. Han skriver til vennen Chr. Richardt om samlivet med sin anden hustru, Emma:

Jeg kan føre et fuldt åndeligt samliv med min hustru. Vi begynder vor dag med at knæle ned og bede vort fadervor sammen, og når vi om aftenen ender dagen på samme måde, så har ingen mislyd forstyrret vort samliv dagen igennem.

Især studiet af kirkefædre har dog alligevel inspireret ham til flg. gode råd for den daglige andagt:

Det er derfor ret betænkt, om vi i vor daglige andagt optager ikke alene Fadervor, men også trosbekendelsen, måske også de ti bud. Den store kirkefader Augustin pålagde dem, som han forberedte til

dåben, at de hver morgen og hver aften skulle gentage trosbekendelsen, for at den, da den ikke måtte skrives op, kunne finde et trofast gemmested i deres hjerter.

Fadervor og den 5. Bøn

Et større og ikke helt så kendt værk, som Monrad udgav nogle år inden sin død, er: Den femte bøn og dens liv i kirken indtil Luther. Monrad var særligt optaget af den anden halvdel af Fadervors femte bøn: "... som også vi forlader vore skyldnere". Gang på gang vender han tilbage til det i sine prædikener, opbyggelige skrifter og i videnskabelige arbejder. For betyder det i sidste ende, at Guds tilgivelse er og bliver afhængig af vores tilgivelse? Det er svært at komme uden om, at det er det, som Jesus siger, da han udlægger Fadervor: "For tilgiver I mennesker deres overtrædelser, vil jeres himmelske fader også tilgive jer. Men tilgiver I ikke mennesker, vil jeres fader heller ikke tilgive jeres overtrædelser." (Mt. 6,14-15) Det samme fremgår af lignelsen om den gældbundne tjener, der bliver kastet i fængsel, da han ikke tilgiver sin medtjener: "Sådan vil også min himmelske fader gøre med hver eneste af jer, der ikke af hjertet tilgiver sin broder." (Mt. 18.35)

Hvad stiller vi op med en så barsk pointe? DMS-sekretær Egon Nielsen, sluttede engang en prædiken med følgende kommentar til Jesu barske ord: "Den, for hvem dette er glædeligt budskab, bedes række hånden i vejret! Amen."

Sådan mødte Monrad dog ikke problemstillingen, men i stedet kastede han sig ud i et forsvar for Jesu ord og Bibelens klare tale om kravet til og nødvendigheden af at tilgive. Det blev for Monrad et helt centralt element i den kristne tro: tilgivelsen, som det ypperste kristne moralprincip.

Vor sjæl kan ikke blive frelst, når Gud ikke tilgiver os vore synder, og Gud vil ikke tilgive os vor skyld, når vi ikke tilgiver vore skyldnere.

Disse ord er blevet kaldt for D. G. Monrads testamente. Det var ud af egen dyrekøbt erfaring, at han frem for nogen blev den femte bønns prædikant i den danske kirke.

I første omgang skrev han i en lille bog: "Tro, dåb og genfødsel" om problemstillingen, hvor det bl.a. hedder:

Tilgivelsen er en prøvesten på, om vor tro er sand og ægte eller kun ordklang, om vi er skabt efter Guds lignelse, om vi er blevne den himmelske Faders børn.

Hans synspunkt mødte ikke uventet modstand. Sognepræst A.F.Brandt skrev en pjece med titlen: "Biskop Monrad som vejleder i Kristendom". Her kalder han Monrad sekterisk, for evnen til at bede får man kun gennem troen, mente Brandt. Og når Monrad påstod det modsatte, så mente pastor Brandt at kunne indordne Monrad:

i den semipelagianske skole, der lærte, at arvesynden ikke havde fordærvet den menneskelige vilje mere, end at mennesket selv kunne bidrage til sin frelse.

Modstanden standsede dog ikke Monrad. Tværtimod, så spidsede den blot hans pen. Først og fremmest gav han udtryk for, at det for ham:

var noget af det mest uforståelige, at man blandt kristne skulle høre ilde for, at man holdt sig til Kristi egen forklaring.

Han mente jo, at han holdt sig til Jesu egne ord i Mt 6,14-15.

Dernæst satte det ham i gang med et omfattende studium af kirkefædrene og Luther. Som han skrev i et brev:

Efter min overbevisning er der i 5. bøn en brod til bearbejdelse af sjælen, og når vi føle, at vi kunne bede bønnen, en forvisning om, at Gud tilgiver os vor synd. Efterhånden er jeg stødt på en hel række af ytringer hos kirkefædrene, der går i samme retning...På mig selv gør dette store kor af fortidens røster et gribende indtryk...jeg tror, at man, når man får et eller andet nyt genialt teologisk indfald, altid gjorde vel i først at spørge koret til råds.

Monrad spørger det store kor af kirkefædre til råds gennem et årelangt studium af deres skrifter fra det første til femtende århundrede, afsluttende med Luthers skrifter. Derpå udgiver han en bog på over 700 sider med dette ene tema, og hvor han får underbygget og bekræftet sin tese.

Monrad har følgende formuleringer:

At vi tilgiver vor næste er således det afgørende kendetegn på, at vor tro er frugtbar.

Guds syndsforladelse er den søde kerne; at vi forlader vore skyldnere er skallen.

Monrad gennemgår som nævnt også mange af Luthers skrifter. Fra Luthers skrift om den femte bøn, fra 1520, bringer han flg. citat, som viser, at Luther også opfattede Jesu ord som en klar betingelse for at kunne bede: Forlad os vor skyld:

Denne bøn har en tilføjelse og betingelse, at vi skulle forlade vore skyldnere; når det er sket, da kunne vi sige: "Forlad os vor skyld!"

I en prædiken til 4. Søndag efter trinitatis anfører Luther Lk 6,37-38: "Døm ikke, så skal I ikke selv dømmes; fordøm ikke, så skal I ikke fordømmes. Tilgiv, så skal I få tilgivelse." Og Luther siger:

Der står det! Kunne I slippe jeres dømmen, så vil Gud også slippe sin dømmen. Kunne I tilgive og give jeres næste, så vil Gud også tilgive og give jer. Og ikke alene det, men også, hvor I slipper jeres dømmen et øjeblik (det er i det korte liv på jorden), vil Gud evigt slippe sin dømmen; hvor I giver en øre, vil Gud give jer mange fulde skæpper; hvor I tilgiver en synd, der har Gud først tilgivet jer alle synder, og vil endnu tilgive jer utallige synder. På den anden side, hvis I dømmes, fordømmer, hvis I ikke tilgiver, så vil det samme times jer; når I ikke ville lade det ringeste uhævnet, så vil Gud også trække bjælkerne frem. Da vil det gå således til: Hvor I finder en splint hos jeres næste, der vil Gud finde hos jer hundrede store bjælker. Derfor skulle vi lægge mærke til, hvad Herren her prædiker for os og siger (Lk 6,36): "Vær barmhjertige, som jeres fader er barmhjertig". Gud fader er barmhjertig, og dermed er der givet os uendelig meget, dog for så vidt jeg også giver. Og alligevel, når jeg tilgiver og giver en smule, så vil Gud igen tilgive og give uendelig meget. Hvem ikke det bevæger, at, hvis han forbliver et godt figentræ, hvis han ikke dømmes eller fordømmer, men tilgiver og giver, så skal der hverken være dom eller helvede, men idel nåde og venlighed hos Gud: Ham vil intet som helst andet bevæge.

Men hvad så hvis man ikke kan tilgive? Hvis man synes, at det overgreb, som man har været udsat for er for stort, ja, utilgiveligt. Til det svarer Luther:

Nu er der nogle, der tør sige uforskammet, offentligt: Han har gjort det og det mod mig; jeg vil og kan aldrig tilgive ham, jeg vil aldrig blive ham god. O, det er en djævelsk røst og tale af en kristen!

I Luthers udlægning af Fadervor for enfoldige lægfolk finder Monrad flg. udsagn af Luther:

Og hvad har han gjort dig? Timelig skade. Ej, hvorfor vil du for en lille timelig skade påføre dig selv evig skade? Se dig for, o menneske! Ikke han, der bedrøver dig, men du selv, der ikke tilgiver, tilføjer dig den rette skade, som hele verden ikke kunne tilføje dig.

Dette udfolder Monrad selv i en prædiken:

Und ikke noget menneske på jorden den glæde at bringe dig til at hade. Krænkelsen er som et skarpt sværd, der holdes for dit bryst. Ej er der mand på jord så stærk, at han kan støde det i dit hjerte. Selv gør du det,

idet du giver hadet rum hos dig. Krænkelsen er et bæger med gift, der holdes til dine læber. Ej er der mand på jord så stærk, at han kan vriste din mund op og nøde dig til at drikke. Dit had ene formår det.

Så tilgivelsen er nødvendig og afgørende - først og fremmest for ens egen skyld. Men den skal vel at mærke, som Jesus også siger det, være at hjertet:

Det er ikke nok, at du stiller dig venligt an imod ham og tilgiver med gebærder, tegn, mund; du skal tilgive af hjertet, ellers vil Gud ikke tilgive dig, og du vil blive udstødt af Guds nådes rige.

(Kirken og gudstjenesten)

Monrad har nogle centrale udsagn, som hver på sin måde understreger kirken og gudstjenestens betydning:

Som solen må lyse, så må troen bekende...Som ilden vinder i kraft, når den blusser op i flamme, så styrkes troen ved bekendelse. Træets blade får deres liv fra den skjulte rod, men når de har udfoldet sig, bringer de ved deres indånding roden næring. Således næres troen ved bekendelsen.

Men selvom gudstjenesten er smuk og rig, så kan den dog aldrig være andet end:

et, om end såre svagt og ufuldkomment billede af det himmelske gæstebud

Alligevel er kirken nødvendig. Monrad skriver:

Det er ej noget tilfældigt, at der er en kirke, thi da ånden ej udtømmer hele sin fylde i noget enkelt individ, men i individernes totalitet, så er det nødvendigt, at individerne, for at føle åndens pulsslag, må slutte sig sammen, må organiseres.

Den synlige kirke bygning er kun et billede på den usynlige Guds tempel, som vi skulle opføre i vort hjerte, i vort hjem, i vor menighed. Enhver sjæl er vel for sig en hel verden, men er igen et led af hjemmet, og et hvert hjem er et led af menigheden, og enhver menighed et led af den store over hele verden udbredte hellige almindelige kirke...Kirkens forskønnelse er et billede på det usynlige Guds tempels forskønnelse i hjertet, hjemmet, menighedslivet.

Monrad sammenligner gudstjenesten med beretningen om Jakobsstigen:

I et drømmesyn så Jakob en stige, der nåede til himlen, og han så engle stige op og ned ad den. Englene der stige ned, er Guds levende ord, der udgår til verden, og englene, der stige op, er menneskenes bønner til himlenes og jordens Gud.

Kirkens lærdomme og bestemmelser er vigtige og nødvendige:

Der er en dyb betydning i det af kirken anordnede og bestemte, og kirkens lærere gør derfor vel i ej at gå efter deres eget hjertes påfund, men med alvor arbejde på, at deres sind og deres fornuft gennemtrænges af den ånd, der går gennem kirkens lærdomme og bestemmelser.

Derfor er præstetjenesten særlig vigtig, og det er naturligt, at Monrad både som præst og biskop gør sig mange tanker om præstens tjeneste.)

Præstetjenesten

Monrad anser præstestillingen som større og mere betydningsfuld end alle andre stillinger, han kan komme i tanker om.

Han siger i en ordinationstale:

Der er ingen stilling i samfundet, selv ikke de højeste, selv ikke de hvorpå det meste beror, der i ansvar kan måle sig med det stille, det dybe, det inderlige ansvar, der påhviler sjælesørgeren.

Og et andet sted:

En præst har så at sige udelukkende at gøre med kærnen, med det store og betydningsfulde, sjælenes frelse, det evige liv..

Om det at være landsbypræst skriver han, mens han selv var sognepræst i Vester Ulslev:

Man får tillid til sig selv; man gror fast i sine meninger; man bliver sej, stiv; jeg kan ordentlig mærke på mig selv, at jeg er bleven sejere i dette år ...det rigeste og bedste liv i verden er at være en jævn, god landsbypræst, en landsbypræst er det lykkeligste menneske på jorden.

Noget af det vigtigste arbejde for præsten er prædikenen. I een af sine egne prædikener – mens han var sognepræst i Brøndbyerne – skriver Monrad om, hvor vigtigt det er for præster at arbejde grundigt og alvorligt med prædikenerne:

Vi tager det ej let med vores prædiken, håbende, at den Helligånd skal komme over os, når vi bestige prædikestolen. Ånden vil ej gøre det hele arbejde for os, og ved sin nåde råde bod på vor ligegyldighed. Den vil ej beånde os, som du beånder den døde fløjte; vor medarbejder vil den være, ligesom den vil tilstede os at arbejde med sig. Den kræver af os, at vi skulle anstrenge os med sjælens hele, fulde kraft; den tilsteder os ikke at have hastværk som en daglejer, der arbejder på akkord; går vi ind i dens arbejde, da vil den, at vi

skulle fare frem med lempe og i mag, og stille sysle med og inderlig fordybe os i Guds nåde, fordi det er vor kæreste, dyrebareste gerning. Derfor tager vi ud af ugens timer de bedste, i hvilke sjælen har den frieste rådighed over alle sine kræfter, for i dem at forberede os til søndagens arbejde, idet vi beder Gud om at give os gode, opbyggelige ord, og lader os nøje med den nåde, der måtte blive os til del.¹

At Monrad selv brugte meget tid på sine prædikener, fortæller han fra Brøndbyerne i eet af sine breve til sønnen Viggo på New Zealand:

Præsteembedet her giver mig nok at tage vare på. Her er just ikke mange forretninger, men jeg har jo heller ikke den lethed, som kun opnås ved lang øvelse. Udarbejdelsen af en prædiken tager mig en 2 dage. Konfirmand-undervisningen medtager vel kun to timer to gange om ugen, men ovenpå disse to timer føler jeg mig meget træt. Så kommer der engang imellem en brudevielse og begravelse. Jeg aflægger ugentlig et besøg hos dem, der er syge og sengeliggende. På denne måde søger jeg efterhånden at blive bekendt med menigheden. Det er ikke så let, da jeg har ondt ved at huske navne og personer. Alle disse Niels Sørensen og Søren Nielsen, Hans Persen og Per Hansen løbe om imellem hverandre i en tåget forvirring.²

Monrad brugte to hele dage til sin prædikeforberedelse, også selv om det var et lille sogn og en lille menighed.

Om dette skriver vennen og digterpræsten Chr Richardt til Monrad:

Jeg minder altid mig selv om en vinterdag, da jeg i slæde fulgte Dem til Brøndbyvester kirke og hørte Dem for en 7-8 mennesker holde en af Deres ypperste prædikener.³

Om prædikenens indhold og præstens forkyndelse indskærper Monrad, at præsterne skal: *”prædike om troen, selv troende.”*

Hvad det betyder, og hvad der hører til en fuldt udviklet tro, udtrykker Monrad på flg. måde:

En fuldt udviklet tro medfører efter mit skøn den overbevisning, at kristendommen hviler på Jesu liv som en historisk kendsgerning, Denne overbevisning styrkes, jo mere kristendommen selv bliver en indre kendsgerning i sjælen.

Derfor ser Monrad også prædikenen først og sidst som et vidnesbyrd. Som han udtrykker det i denne prædiken:

---

¹ Prædikener 360

² Brev til Viggo. Breve sd 63

³ Breve sd 342

Vi skulle ikke forkynde vor egen visdom, vi skulle ikke søge veltalende vendinger, men forkynde Guds ord jævnt og simpelt... Men hvad vil det sige, at du forkynder Guds ord? Det vil sige at aflægge et vidnesbyrd, men vidnesbyrd kan du kun aflægge om, hvad du har oplevet. Så må Guds ord være blevet levende i din sjæl, for at du kan forkynde det. Det er fordringen, der gøres, hverken mere eller mindre. Alt andet er biomstændigheder, hvorpå der ligger liden vægt. Men nu siger jeg, at der ikke er nogen, i hvis sjæl det guddommelige ord lever så mægtig, at han ej føler sig trykket af sin egen svaghed og ufuldkommenhed. Når derfor en præst beder til Gud om en god prædiken, da beder han om, at Guds ord må blive bestandig mere levende i hans sjæl..Dit ord finder ej indgang, når det ej er gået gennem din egen sjæl, og dér er blevet beåndet af kærlighedens varme. Det samme gælder, når en far eller mor vil tale til sit barn om Gud og frelseren. Sig til dit barn, at det skal elske Gud og frelseren; og dit ord vil være aldeles dødt og magtesløst, hvis du ikke selv har den kærlighed, hvorom du taler.

Prædikanten skal med andre ord være den første tilhører. Præsten skal arbejde med prædikenen og kæmpe med teksten, så den går ham i blodet. Ja, ordet skal blive kød i præsten. Som Monrad skriver i en ordinationstale:

Derfor må det, som vi forkynde, være blevet til kød hos os, eller med andre ord, det må have levet i vor egen sjæl, så at tilhørerne kunne mærke, at det er udgået fra vor egen erfaring, fra vort eget liv i ordet. Derfor står ordets forkyndelse i den nøjeste forbindelse med den åndelige tilstand hos ham, der forkynder ordet. Det mærkes uvilkårligt på røsten, om det er et levende vidnesbyrd, eller om det er ord, der er lærte, og som fremsiges uden at være gået gennem sjælen. Heraf kommer det, at de mest veltalende ord kunne være virkningsløse, og at en ganske jævn og simpel forkyndelse, der har fået et præg af sjælens liv, griber tilhørerne.⁴

Prædikenen må derfor aldrig være fortænkt, den skal være enkel og klar, og så skal den frem for alt fortælle om Kristus, frelseren. Prædikenenes opgave er at male Jesus frem for menighedens øje, så det er ham, man ser og husker og kommer til at elske og holde af:

Hver søndag fører evangeliet os tilbage til vor frelser, og går vel prædikenen ud på andet end at levendegøre så et, så et andet træk af frelserens skikkelse, for at disse enkelte træk efterhånden kunne smelte sammen til hans hele lyse, herlige billede?⁵

For i sidste ende handler det iflg. Monrad om at elske Jesus:

---

⁴ Ordinationstaler og prædikener sd 42

⁵ prædikener sd 34

Elsker du din frelser, Jesus fra Nazareth..den kærlighed skal være som åndedrættet; din sjæl skal indånde hans kærlighed og udånde din kærlighed til ham...⁶

Præstens forhold til menigheden

Monrad gør sig mange tanker om præstens forhold til menigheden. I et af sine breve skriver han om en præst, som beklagede sig over sin menighed, fordi der var så få, der gik til alters. Præsten sagde:

"Det er forfærdeligt med åndens øje at se Kristus komme, og med legemets øjne se menigheden fly, som var han djævelen. Jeg har ikke følt sådan smerte, siden da jeg stod ved min moders og min førstefødte søns dødsleje." Så talte han gentagne gange mod denne uskik, men det nyttede ikke. Han vendte sig om for ikke at se, men så kunne han høre flokken trampe afsted. Det forekom ham, at de trådte rigtig hårdt i gulvet, for at han skulle høre, at de gik, og blev han ved at høre efter, så forvandlede trampene sig til ord: "Bort, bort! Nu kommer Kristus. Bort, bort, nu kommer Kristus!" Så sagde han til sig selv: "Her har du et synligt billede på din virksomhed. Din røst er en røst i ørkenen. Du kunne ligeså gerne gå ud og prædike for stenene på marken. Du taler, men alle dine ord falder på vejen. Det bliver en sørgelig høst. Man samles talrig, men det for tidsfordrivs skyld. Blev der samtidig spillet komedie og det gratis, ville man vist søge teatret". Da blev han modløs og forsagt, tænkte på at søge sin afsked og talte til flere derom. Således er da også rygtet kommet til dig. En nabopræsts ord slog ham og forandrede hans beslutning. Han sagde nemlig til ham: "Det er ikke os, men Gud, der giver væksten. Vi skulle arbejde udholdende, sagtmodigt, ydmygt, vi skulle tale, men om vore ord få nogen som helst betydning, det vedkommer ikke os, men vor herre. Du siger, at dine tilhørere er stene, men har du da glemt, at Kristus har sagt, og det netop for at du skulle høre det: "Gud kan opvække Abraham børn af disse stene" Siden den tid er ordene: "Gud giver væksten" blevet hans valgsprog; Han kan ligeså lidt undvære dem, som den halte kan undvære krykken." (Monrads deltagelse i begivenhederne...)

I sit syn på præstetjenesten er Monrad realistisk, og han stikker bestemt ikke nye præster blår i øjnene overfor den tjeneste, som de skal gøre i menigheden. Han er udmærket klar over, at der i præstetjenesten er og vil være masser af problemer, modgang og skuffelser. Det erfarede han allerede da han kom til Vester Ulslev som sognepræst. Her skrev han:

I øvrigt finder jeg rigtig nok, at der er en forfærdelig åndelig død herovre; på nogle få undtagelser nær; dette indskrænker jeg ikke til nogen enkelt stand, men går gennem alle stænder"

---

⁶ Ordinationstaler og prædikener sd 10

I et brev til vennen Krieger skriver han:

Skal jeg fortælle om, at Sidsels mand er løbet fra hende, hvorved hun er kommet i stor forlegenhed? Eller at Karen i fattighuset hverken kan komme af med det ene eller det andet, og den virkning min kones amerikanske olie har gjort? Når jeg til ovenanførte tilføjer, at vi har ondt ved at få byggen i jorden på grund af det urolige vejr; at Birthe Mikkels har gjort mig den sorg at gøre barsel i fattighuset – og en gift mand, der ikke er hendes egen, er årsag dertil - at jeg endelig har fået den dovne justitsråd Ibsen i Rødby til at tage sig af et vagabonderende almisselem; at jeg fremdeles morer mig med Luther og Kant, og alt i øvrigt er som sædvanligt, så har De et fuldstændigt billede af mine glæder og sorger.

I en ordinationstale hedder det:

Det kan hænde, at I vil møde, ikke vrede og forfølgelser, men kulde og ligegyldighed, og at det er, som jeres ord faldt frugtesløse til jorden..Så kommer let forsagtheden og misstemningen. Men hvorledes det nu måtte gå jer, så klag ikke til Gud, og klag ikke til mennesker over jeres menighed, men klag over jer selv, klag over at Guds ord i jeres mund ikke har en større vækkende kraft. Og bed for jeres menighed, bed for den årle og silde, således som I ved, at Paulus bad for de menigheder, for hvilke han virkede. Glem ikke at tage jeres menigheder op i jeres daglige bøn til Gud; da ville I, hvor høj alder I måtte nå, og hvilke miskendelser der end måtte falde i jeres lod, bevare indtil det sidste jeres friske ungdomskærlighed til menigheden; thi det er den undergave, som Gud har givet forbønnen, at den genføder og bevarer kærligheden til den, for hvem du beder...Det kan ej være andet, end at også I vil få sammenstød i menigheden, så med een, så med en anden, og at der vil opstå vrede og uvilje hos jer, thi ej er der nogen menneskelig sjæl, som ikke kan vredes. Hvis noget sådant skulle hændes jer, da grib det mægtige våben, som vor frelser har givet os i forbønnen, og I skulle mærke den stærke magt, som den kan have over det genstridige hjerte.

Det er dog ikke kun mismod og forsagthed, som kan være en trussel for sognepræsten. Monrad advarer også præsterne imod hovmod. Han siger i en prædiken:

Hvorledes det forholder sig med ordets forkyndere! Du sidder i et mørkt værelse, skodderne er lukkede i og udelukker solens lys. Så kommer der een og lukker skodderne op, og så stråler solen ind til dig med sit lys og sin milde varme. Ordets tjener er nu slet ikke andet end et sådant menneske, der lukker skodderne op, at Guds nådes lys og varme kan stråle ind i menneskenes sjæle. Ville det nu ikke være en fuldendt dåre, om den, der havde lukket skodderne op, ville give sig til at hovmode sig, som om det var ham, der lyste og varmede i værelset?

Det er hovmod og utaknemlighed mod fortiden, hvis vi ville mene, idet vi tiltræde vor virksomhed i en menighed, at med os skulle kristendommen begrundes, og det nye liv oprinde i menigheden. Al vor gerning er kun en fortsættelse, og når det kommer højt, en udvidelse og genoplivelse.

Der er også andre aspekter i præstens arbejde, som Monrad har øje for og gode råd til. Det er ikke nok at holde gudstjenester og kirkelige handlinger, der skal også følges op på dem:

Følger de kirkelige handlinger hen til hjemmet, søger de steder, hvor der har været bryllupsfærd eller ligfærd, dåb eller konfirmation, og forbigå intet sted, selvom det ikke alene i verdens, men også i Guds øjne er skrøbeligt, dårligt og uædelt

Præsten skal kort og godt være synlig i sognet. Som Monrad siger i en ordinationstale:

Gå ud i al verden. Deres menighed er en verden!

Flere gange understreger Monrad, at præsten skal huske at tage sig af de små i menigheden. Dem, som ikke er højt agtet, som er udstødt i sognet, ja også dem, som slet ikke vil have noget med kirke og kristendom at gøre. Også de hører ind under og er en del af præstens ansvar og opgave i sognet. Monrad siger i en ordinationstale:

Der er i de menigheder, for hvis sjæles frelse også De skal arbejde, ingen så lille og så umyndig, at det jo skal ligge Dem på hjerte, at det guddommelige liv tidligt kommer til at røre sig hos ham. Ingen forladt og sorrigfuld, uden at De skal sørge med ham, og stræber at lade sorgen vende hjertet til Gud...

Og et andet sted:

Søg dem, der ikke søger jer, dem, der ikke søger Guds hus! Søg dem, der er på syndens og lastens vej, og fra hvem alle andre mennesker vender sig med modbydelighed. Da åbenbarer den sande kristelige kærlighed sig i jeres virksomhed.

Monrads respekt for såkaldt "ubetydelige" mennesker kommer til udtryk på denne måde:

Man taler ofte om ubetydelige mennesker, men ingen udødelig sjæl er ubetydelig. Vi lever, omringede af lutter åndelige storheder. Måtte vi end sige til mangt et menneske: "Du lever som et dyr, og hvis et dyr fik mæle, ville det tale som du", så nødes vi dog til at tilføje: "Men du er intet dyr, du er en forklædt udødelig sjæl. Hvorfor ikke lægge forklædningen og lade dig frelse?"

Alle disse forpligtelser kan virke overvældende for en samvittighedsfuld præst. For hvordan dog leve op til alle sognets krav og forventninger? Monrad har denne trøst:

Skulle der opstå ængstelser og urolige tanker, så kunne I sige frimodigt til vor Herre: "Herre, det er jo dig, der har kaldet mig ved den Helligånd til den gerning, som mig er betroet; derfor må du, o Herre, der er trofast og har lovet at være med os indtil verdens ende, hjælpe mig, støtte mig, styrke mig, at jeg kan være din værdige tjener, thi du ved det, o Gud, at uden dig formår jeg intet..".

Derfor gælder det også for præsterne om først og sidst at bede og søge hjælp hos Gud. Som det hedder i en ordinationstale:

Lad der være en nøje forbindelse mellem jeres forkyndelse og jeres daglige bøn.

Menighedens ansvar og opgaver

Ligesom præsten har opgaver og forpligtelser i forhold til menigheden, sådan har menigheden også sit ansvar og sine opgaver.

Ved sin tiltrædelse som sognepræst i Vester Ulslev bad Monrad denne bøn ved gudstjenesten:

"Herre, jeg beder dig derom for min egen skyld, for min sjæls frelses skyld; thi hvis du ej løfter dit åsyn på mig, hvis du ej lader dit ansigt lyse på min gerning, da vil det kald, der er mig betroet, blive til min fordærvelse, og jeg vil fortabes ved det, hvorved jeg skulle styrkes i troen" Og han slutter "Fra min tidligste barndom er jeg færdedes vidt omkring i verden; se! Nu er jeg kommet til denne menighed og har opslået mit bo i dens midte, og jeg har bragt med mig dem, som er mig de dyrebareste her på jorden: jeg har betroet min lykke og tilfredshed til denne menighed. Du lade mig ej forspilde den, men lade os føre tilsammen et opvakt og fredeligt liv, et liv, som giver dig æren."

Monrad udtrykker her, hvad det vil sige at blive indsat som præst på landet. Man kommer til en egn og skal bo midt i sognet hos nogle mennesker, som man slet ikke kender. Og med sig har man det dyrebareste man ejer: familie og børn. Eller hvis man ikke har familie og børn, så kan man sige, at man som præst blot er endnu mere udleveret til og afhængig af menigheden og sognet. Her er det vigtigt, at menigheden er opmærksom og tager godt imod præsten. Det er vigtigt, at menigheden bakker op om præsten, støtter ham eller hende, værner præsten imod sladder, hjælper ham eller hende til rette i sognet og flittigt går i kirke.

Menighedens pligt til at gå i kirke understreger Monrad flere gange i sine prædikener:

Hver dag skal være indviet til og helliget Herren, thi glæden over din Gud og over din frelser skal som en usynlig livsvarme gennemtrænge al det daglige livs gerning; men søndagen skal glæden over Gud være din

gerning...Forvandl, hvis du mægter det, hverdagen til en søndag, men gør ikke, jeg beder dig, søndagen til en hverdag, thi der hviler en særlig velsignelse over denne dag. Ingen, der har nogen kristelig erfaring, vil kunne nægte det.

Sørg for at din plads i kirken ikke står tom! Som Monrad minder om:

Kan du vide, om ej Herren søger dig i menighedens forsamling, idet han lægger sin vækkende frelsermagt i et lille ord, der griber sjælen? Han søger dig gennem et sådant ord, men du er der ikke.

Så kan der være dem, der siger, at de ikke vil gå i kirke, fordi de ikke har lyst. Som måske har den holdning, at kirkegang skal være båret af lyst, eller at man i det mindste skal være i den rette stemning. Men det er en misforståelse. Monrad skriver:

Prøv på engang at gå til Guds hus, når du ikke har lyst; du trænger jo allermest til at gå derhen, når du ikke har lyst. Husk på, at vi savner dig, når du ikke er til stede. Ved at komme opfylder du ej alene en pligt mod dig selv, men mod din næste. Har du ikke erfaret, at det er lettere at opbygges, når mange end når få er til stede, og er det ikke, som om den ene ved sin blotte nærværelse løftede den anden? Du skal følge talen med opmærksomhed; en talrig forsamlings dybe tavshed gør taleren tillidsfuld, og giver hans ord eftertryk; ved din uopmærksomhed vrager du talen og borttager talerens frimodighed, thi han bliver ængstelig for, måske ej at have grebet sagen an på den rette måde. Du skal synge med, om du formår det, for at menighedens sang kan få den fulde tone, og din sjæl skal være med, når du synger, for at sangen kan få den rette klang. Det er ej altid sagt, at du føler dig tilfredsstillet ved en prædiken. Ofte er skylden din egen, ofte er det prædikantens, thi selvom han gør sig sin bedste flid, selv om han, når han beder sit fadervor, tænker på sin prædiken, idet han siger: "Giv os i dag vort daglige brød," så lykkes det ham dog ingenlunde altid at tilfredsstille enten sig selv eller andre.

Udover flittigt at søge til kirke er det menighedens ansvar at bede for præsten og dennes tjeneste:

Derfor har også forbønnen kraft til at udbrede stor velsignelse i forholdet mellem præst og menighed. Når præsten siger for alteret: "Herren være med jer" – da ligger der jo i disse ord en forbøn for menigheden, og når menigheden svarer: "Og med din ånd", da ligger der også i disse ord en forbøn, nemlig for præsten, at Guds ånd må være med hans sjæl og med hans ord. Derfor skal ikke alene kirkesangeren og koret, men hele menigheden stemme i med: "Og med din ånd". Og hvis nu sjælen var i ordene – ak, så ofte går det sjælløse ord over læberne – da ville de være til velsignelse såvel for præst som menighed. Det er ikke sjældent, at præsten kan trænge til menighedens forbøn, han kan have øjeblikke, ja dage og uger, i hvilke det er for ham, som Guds hånd tyngede på ham, og nåden var taget fra ham. I sådanne tider kan han vel synge

vuggesang for sin sjæl og søge at lulle den til ro ved at sige: "Her vil ties, her vil bies, her vil bies, mit svage sind!" Ja, men dette er nu præstens særlige stilling, at han ikke kan sige disse ord: "Her vil ties!" Thi han kan ikke tie, men skal tale til den fastsatte tid; "Her vil bies," – ja, men han kan ikke bie, thi menigheden venter, og han må træde frem for den. Hvor kunne da ikke ordene: "Og med din ånd" – når de kommer fra den hele forsamlede menighed, og klangen vidner, at der er sjæl i ordene, hvor kunne de da ikke styrke og vække! Der hører en beredelse til kirkegangen; det er ikke ligegyldigt, med hvilke tanker du går i Guds hus. Jeg skal ikke her udvikle, hvilke tanker der bør være hos dig under din gang til kirken, kun det skal jeg sige, at der blandt dem skal være et hjertesuk: "Gud, du give ham, der skal tage ordet i dag, et levende ord, der kan finde indgang i min sjæl!" Træder du ind i Guds hus med et sådant hjertesuk, da tror jeg ikke, at du vil træde ud deraf uden at føle, at du er bleven bønåret. Og tror du ikke, at han, der skal tale, vil øse stor styrke af den tanke, at hans ord mødtes af en stille bøn hos dem, der hørte ordene?

Men sangen er trofast; den svigter ikke, hvor menigheden ej svigter sig selv; fordyb dig i den, og du skal gå ud fra den som fra et sjælebad. Gud være takket, at han har givet vor kirke dejlige salmer, der finder bestandig større indgang hos menighederne.

Flg. bøn skrev Monrad kort efter stormfloden 1872 til fjerde søndag i advent:

Herre, din hånd har for få uger siden hvilet tungt på egne, der ligger os nær. Vi er så lavmælede, når vi prædike din væld, og menneskene er så sløve og dorske til at høre. Så tager du selv til orde, så bruger du stormen som prædikant og de frådende bølger som budbringere om din magt, for at menneskene skulle komme ihu, hvad de og al deres lykke vel er, blomstrende dejligt ved morgengry, og inden solen går ned, skyllet bort af de vilde vande, for at de skulle komme ihu, hvor skrøbeligt menneskelig og menneskelykke er, at der må komme alvor ind i sjælen, og at vi ej må glemme, at over det daglige livs jævne, rolige gang står en almægtig Gud, står dom og gengældelse. Herre, vi bede for de mange sjæle, der så pludselig reves bort fra dette liv til regnskabet dag; døøm dem mildt, o Gud, for Jesu Kristi skyld! Du har givet os et varsel, du har ladet os høre en enkelt tone af domsbasunens røst. Hvem ved, hvor mange af os, der ville blive kaldte bort i et nu, pludselig, uventet. Lad os hver dag være beredte til dødens stund! Lær os at våge, lær os at bede! Og kom ihu de mange, der har set deres hele timelige velfærd ødelagt; og som pludselige har set den jordiske frugt af et langt livs udholdende arbejdsomhed tilintetgjort! Ej ønske vi, at du skulle skikke sorgen fra os, thi når du sender os en sorg, da skulle vi tage imod den som en husvant ven, som en fortrolig, hvem vi unde søde ved vort bord og natteleje ved vor side, thi også sorgen er en himlens gave.. Du har, o Gud, lettet vor juleglæde ved at lade os se, at den kristelige kærlighed ej er uddød, men at den endnu mægter at blødgøre hjertet og åbne hånden, så at godgørelse ved en rig strøm af gaver kommer de nødlidende og elendige til hjælp.